

I. N. J. F. VAR. B

DISSERTATIO HISTORICO-
POLITICA

12.

De
CONVENIENTIA

Inter

DOGMATA NIC.
MACHIAVELLI

Et

VITAM OLIVERII
CROMVELLI

Proteſt. Angl.

CUJUS PARTICULAM POSTERIOREM

*Cum Consensu Ampliff. Facult. Philoſ. in
Regia Academia Aboënfī*

PRÆSIDE

VIRO CELEBERRIMO

Mag. ALGOTO SCARIN

Hift. & Moral. Prof.

PRO GRADU

Publico bonorum examini D. V. ſubmittit

S:æ R:ia M:tis Alumnus

JOHANNES E. FORSMAN

Sudermannus.

Die 19 Jun. Anni MDCCXXIX. Loco & horis conſuetis.

HOLMIÆ, Typis MERCKELLIANIS.

DISERTATIO HISTORICO-
POLITICA

DE
CONVENTIBUS

Inter

D O G M A T A N I C
M A C H I A V E L L I

V I T A M O L I V E R I I
C R O M V E L L I

Profect. Angl.

CULUS PARTIUM AM POSTERIORUM

Cur. Conventus. Hystor. Facult. Politi. in
Regio. Academia. Abbat.

Profect.

V I R O G E L E R R I M O

A l a g . M A G . O . J E R R I I

Hil. & Proct. Pol.

PRO CRADU

Proct. oronum exanm D. V. (Luminis)

Proct. R. R. M. A. n.

J O H A N N E S F. P O

Proct. R. R. M. A. n.

Proct. R. R. M. A. n. (Luminis)

Proct. R. R. M. A. n.

D. D.

§. IX.

Postquam in antecedentibus obiter monstravimus Nic. Machiavellum & Oliv. Cromvellum ad communem scopum collimasse, e re est, ut circa artes eundem obtinendi ipsos quoque convenisse porro indicemus. Quemadmodum igitur Machiavellus de principe agere instituerat, sic quoque varios principatum acquirendi modos silentio neque præterire potuit. Et quemadmodum principatus vulgo habetur vel hæreditarius, vel non hæreditarius, ita duplicem potissimum modum eum aucupandi quoque dari agnoscit. In principatu hæreditario, neminem extra familiam principis ad imperii fasces admitti novimus, secus si fiat hæreditarius esse desinit. Ad

D

prin-

principatum autem non hæreditarium, etiam privatum, vel propria virtute & civium favore, vel scelerato ac nefario modo, adjuvante fortuna, provehi recte monet & exemplis, inprimis Agathoclis Siciliæ Tyranni, Machiavellus comprobat. Favoris civium verbo duntaxat meminisse ipsi visum est, ut de ceteris, imperium invadendi, artibus, tanquam tyrannico dominatui magis propriis, eo copiosior ipsi differendi facultas suppeteret. Supponit itaque virtute ipsum inprimis excellere, qui ex privato, ut ita dicam, pulvere assurgere studet; quam tamen tantæ molli movendæ vix sufficere putat, nisi simul fortunæ studiosissime obediat & ejus occasionem etiam minimam probe observet. Ut autem fortunam, quam foeminæ assimilât, sibi familiarem reddat, fuste h. e. juvenili libidine & temeraria fiducia eam subagitari probat (a). Sed quid ineptius & sanæ rationi magis contrarium a Machiavello unquam profer-

proferri potuit? Etiamſi concedendum, audaciam & præcipitantiam nonnunquam circumſpecta cautione feliciorẽ eſſe, & temere incepta proſperum aliquando aſſequi eventum; quemadmodum de Alexandro Magno Curtius idem paſſim teſtatur & Ol. Cromvellus ſuo nos edocet exemplo; qui niſi præcipiti temeritatis ſuæ calcare deſperatam quodammodo fortunam circa Hulam, oppidum Eboracenſe incitare deſtinaveſſet, eo cum perventum eſſet, ut arma capeſſerent rex & Parlamentum, vix unquam de ſceptris Angliæ in poſterum ſibi gratulari potuiſſet. Attamen pietatis & prudentiæ cultoribus ubique hanc incedere viam, impium non minus quam periculofum eſſe experientia olim docuit. Verum priuſquam hæc uberius explicemus, cauſſas funeſtiſſimæ inter regem Carolum & Parlamentum exagitatæ diſſenſionis, quam tragica regis decollatio tandem inſeqvuta eſt, ab ipſo fundamento ad Ol. Cromvelli tem-

pora repetere forsan juvabit, ut series rerum deinceps gestarum eo melius constet, quæ tum inter se, tum in relatione ad suas causas nexu indissolubili implicantur.

(a) Machiavell. Princ. Capp.

§. X.

Fatales, quos magna Britannia superiori seculo passa est motus, (si primam originem quæras) communiter imputari solent duabus in Ecclesia factionibus, Presbyterianorum seu Puritanorum vulgo deinceps Whigs; & Episcopaliū, qui & Semipapistæ, vulgo Torrys dicuntur. Horum nomina tempore Elisabethæ Angliæ reginæ primum audita sunt, præsertim cum multi a Maria papizante expulsi, postliminio in patriam reduces, reformationem ab Elisabetha susceptam non in omnibus probarent: ritus & ceremonias quasdam, nec non Hierarchiam ægre ferrent & omnimodam cum Ecclesia Genevensi conformitatem urgerent. Quæ
displi.

displicentia in apertum schisma primum, mox odia mutua atque animorum distractionem erupit. Et licet Jacobus eo nomine VI. Scotorum rex, qui Elisabethæ successit, convocata Londini Synodo & publica inter dissentientes disputatione indulta, litem componere studeret; & an Episcopatus retinendus vel secus sedulo inquirere videretur, frustra tamen omnia erant. Studia enim partium & odia dissidentium indies augebantur, prætereaque nihil; quoniam acerrimo zelo in gratiam Regis qui Episcopis nimium favebat, non modo acriter disputatum, sed postremo etiam Episcopis victoria concessa fuit. Qua elati hi Non-Conformistas, Separatistas & Brounistas (ita enim nominabantur quotquot Synodi, id est Cleri actis subscribere recusarunt) erroris arguere & ut regis & monarchiæ infensissimos hostes palam traducere conabantur. Post Synodum etiam Perthesem Anno 1616. celebra-

tam, in Scotia, qua multos annos exul-
 larant Episcopi, fremente populo & re-
 clamantibus multis ex ordinibus, rur-
 sus restituti sunt, auctoritate regis Ja-
 cobi, qui uniformitatem ecclesiæ, cum
 unionem & concordiam regnorum indisso-
 lubili nexu cohærere, urgebat. Exaspe-
 rabantur adhuc vehementius partium
 animi, cum Carolus I. conflata ab
 Episcopis Liturgiam gravissima in recu-
 santes sancita poena, Scotis ubique re-
 ciendam imponeret & Puritanismum
 penitus abolendum infausto omine ag-
 grederetur. Quid? quod paulo ante
 multos quoque ex ordine equestri bonis
 ac possessionibus suis vi exuerat rex idem,
 quas profligato papismo, ecclesiasticis, u-
 tilissimo eorū quorū intererat, instituto &
 consensu ereptas, jam per aliquot lustra
 majores suos secure & bona fide tenu-
 isse sibi que etiam innoxio hæreditatis
 jure deberi posteris prætendebant. Qua-
 propter Sacerdotibus per Scotiam tu-
 multum ob novam Liturgiam concitan-
 tibus

tibus junctas hi quoque dedere manus
 & funestam regi moverunt seditionem.
 Quæ quidem post biennium ad nutum
 Scotorum composita fuit, remanente
 nihilominus fomite omnium insequen-
 tium malorum. Horum præterea ma-
 lorum etiam in causa fuisse diversa &
 plane contraria Jacobi & Elisabethæ
 statum conservandi principia breviter
 & nervose probat Georg. Hornius.
 „Principia, inquit, Elisabethæ duo fue-
 runt, I. Perpetuo defendere partem
 protestantium contra pontificios. II.
 Potentiam Hispanorum quibus-
 cunque posset modis debilitare &
 frangere. Hinc Francis, Belgis, Lusi-
 tanis perpetua contra Hispanos auxi-
 lia tulit. Hæc duo principia statim
 funditus evertit Jacobus, pace facta
 cum Hispano & Protestantibus cala-
 mo quidem, quod etiam privati pos-
 sunt, sed non gladio defensis. Hinc
 paullatim corruptio in aula & ipsa
 Anglorum gens per se bellicosa, desve-
 tudine

„tudine armorum res novas cupere & affectare cœpit (a). Quod pluribus declarat Pufendorfius (b). Ut taceamus, quod multis persuasum sit, Anglos seditionum ac rerum novarum molientium, natura esse studiosissimos. Unde apud historicos Anglia passim audit seditionum, conjurationum & similium quasi domicilium; civilique conspiratione XII. reges & ultra LXXX. regię stirpis homines claros brevi tempore ibidem interfectos apud Bodinum legimus (c). Quemadmodum diram immanitatem illam Maria Scotiæ regina morti adjudicata justo sarcasmo quoque perstrinxit (d). Carolus iterum non solum Elisabethæ, verum & Parentis Jacobi consiliis contraria moliebatur; cum ille, uti Pufendorfius; judicat (e) multo aliter ac pater in rem militarem affectus esset; prætereaque imperio populari vehementer infensus & sibi parum constans, ab uno extremo ad alterum faciles saltus faceret & Episcopaliū blandimen-

dimentis ac intempestivis in Puritanos querelis credulas nimium præberet aures, quin & Pontificios mitius quam Puritanos perpetuo haberet. Quo factum est, ut malitiosorum consiliariorum instinctu & jurisconsultorum quorundam Papizantium responsis seductus nova tributa & insolita vectigalia, pro lubitu, imperaret, non convocato Parlamento, quod e diametro cum legibus regni fundamentalibus pugnabat & locum suspicionibus ab utraque parte dabat. Tandem propter conflatum turbidis hisce temporibus æs alienum, Scottorum rebellionem aliasque causas, summa necessitate adactus rex, Londini Parliamentum convocat, sed cum ejus dissolvendi potestate satis imprudenter se ipsum exueret, potentiam Parlamenti, quam antea imminutam studuerat, in suum exitium insigniter auxit. Cujus cum regem sero poeniteret facti, indignabundus in Scotiam iter meditatur infelix, Cumque eodem tempore re-

bellio Hibernorum erumperet, inde quoque profectio eadem adhuc amplius populum ab ipso abalienavit. E Scotia quidem Londinum revertitur rex, sed videns populi affectionem multum imminutam mox abiit, & missa in Hollandiam regina, bellum moliri & armamentarium totius Angliæ Hullæ reservatum intercipere frustra tentavit. Hinc rex, qui precarium saltem imperium, incaute licet averfabatur auctor omnium malorū habitus est, in quem subditi insurgere non verebantur; quemadmodū fufius hanc rem exponunt Pufendorfius, Hornius & Hubnerus, ad quos lectorem remittimus. Addat etiam, si placuerit, Observationes Strimesii ad publicas relationes Anni 1723. N:is 19. & 21. & Historiam Gothanam pag. 809. seq.

(a) Horn, Orb. Imper. p. m. 214. (b) In Introd. ad Hist. p. 254. seq. (c) De Republ. Libr. II. Cap. 5.

(d) Vid. Cambden. Annal. Angl. A. 1586.

(e) Lib. Cit. p. 258.

§. XI.

Rex per Hothamum, Hullæ præfectum, aditu prohibitus, urbem tam gravi obsidione tenuit, ut oppidani rebus suis pene diffiderent. Tum vero Oliv. Cromvellus, qui se Parlamento commendatum, ejusque favore promotum cupiebat, memor dicti: *Audaces Fortuna juvat*, opportunum tempus aleas suæ fortis experiundi ratus est. Impertratis igitur a Parlamento duodecim equitibus, media nocte, instar avis castra regis feliciter pervolavit & ad muros recta tendit via. Ab Hothamo statim agnitus, cum commilitonibus, uno tantum amisso, intra moenia summa lætitia excipitur. Cujus adventus effecit, ut, qui nuper deditionem meditabantur, ad urbem non modo pro virili defendendam Oliv. Cromvelli oratione permoti fuerint, sed excursiones insuper crebras in obsidentes felici cum successu paraverint & brevi regem ad solvendam obsidionem coegerint. Sic tem-

pori callidissime inserviens Cromvellus, quam fortunæ & audaciæ debuit, expeditione ista suis rebus magnopere consuluit & nomen famosissimum sibi comparavit, urbis enim liberator ipse solus credebatur: Sic ad mentem Machiavelli fuste fortunam urisit & subagitavit, cohortique militari præ aliis præfici dignissimus illico habitus fuit.

Conf. Mach. Princ. p. 215.

§. XII.

Hoc fortunæ afflatu exhilaratus Oliv. Cromvellus magis magisque amorem militum ambire & ardentiori studio militiam colere instituit: cum animo suo procul dubio reputans, militum studio plurimos, ad principatum feliciter erectos fuisse, ut fatetur ipse Machiavellus, & exemplis comprobat Historia Romana. Etenim qui militem sibi devinctum habent, illi raro non solum periclitantur, sed citius quidquid moliuntur perficere renitentesque armis & vi cogere valent. Idcirco etiam, secundum

dum Machiavelli principia, principi, nefario modo, principatum invadenti necessum est e manu sua gladium nunquam deponere. Ad hanc Machiavellicam doctrinam, si militaria Ol. Cromvelli gesta examinentur, eadem haud dissimilia certe invenientur, & hujus hominis præcipuam tyrannidis vel adipiscendæ vel adeptæ salutem in armorum perpetuo exercitio collocatam fuisse apparebit. Erat ipse heroico ac interrito animo, gaudebat vigore ac felicitate agendi prorsus mirabili, & ea propter militibus admodum carus, ut præeuntem eum sequi ejusque nutui parere quasi certarent. Eo enim præsentem ac salvo se victas nunquam daturus manus opinabantur; confirmavitque eos in illa persvasione proelium Eboracense, in quo inferiores omnino discessissent qui eum sequebatur, vulnerato in primo conflictu Cromvello nisi ipse, obligato vulnere, suis, terga hosti dantibus occurrisset, summum copiarum præfectum,

Comitem de Manchester ad manus re-
 duxisset, militem dispersum collegisset
 & pugnam renovasset. Quocirca a mi-
 litibus ut pater & dux A DEO DA-
 TUS colebatur, quasi victricia adver-
 sus Scotos, Hibernos & quotquot a regis
 steterunt partibus arma perpetuo gessis-
 set. Sed ut militantium nec studium,
 nec indignatio moderata est: ita pro-
 fusa illa benevolentia, qua Cromvellum
 amplectebantur, suis cancellis circum-
 scripta non mansit; quippe, cum cita-
 tus, sese coram Parlamento sisteret, i-
 psum armis cincti, ad fores usque, instar
 satellitum comitati sunt milites, sua o-
 pera haud dubie impedituri, ne, quod
 suspicabantur, imperium ipsi eripere-
 tur vel causæ alicujus reus ageretur.
 Igitur ut militibus vicissim gratificare-
 tur Ol. Cromvellus, per generum suum
 Iretonium, qui membrum Parlamenti
 erat, deinceps egit, ut quælibet cohors
 per totum exercitum suum haberet
 procuratorem, qui sigillatim suæ co-
 hortis

hortis curam ageret, & singuli conjunctim Cameram, seu Concilium constituerent. Hac instituta camera summam penes exercitum exsurgere fecit potentiam, quo melius exauctorare pro lubitu atque acta rescindere posset Parlamento, penes quod, his artibus, umbra tantum pristinae auctoritatis relicta fuit. Cujus rei evidentissimum inprimis documentum edidit cum Parlamentum ad novas pacis condiciones Regi ferendas consiliū iniisset & ipse, militū insolentia fretus non tantum impediret institutum illud, verum Regem etiam e manibus Parlamenti ereptum hominibus, suis partibus addictis custodiendum asfereret. Quo facto ipsi neque difficile erat, absolutum totius reipublicae imperium adipisci, cum, nutu ejus, jura majestatis tantum non omnia administrabantur. Verum ut vulpinam suam astutiam modestiae specie regeret & legitimo titulo capeffere videretur, illud, quod abhinc aliquot annos exercuerat,

im-

imperium sibi offerri curat, oblatumque primum quidem recusat mox autem, seposito regio, sub ficto Protectoris nomine recipit, & regia pompa inauguratur. Ad protectoratum evectus, armis ulterius dominatum suū stabilire conatus est. Ideoque mucrones quibus antea cives appetebantur, jam in exterorum ora convertit, primum Batavos infestando, & his victis ac ad pacem compulsis, piratis, Hispanisque Americanis bellum movendo, ne finiret bellicosam Anglorum gentem otio torpescere & seditiones in ipsius caput ciere. Sic maximas semper moliendo res, ansam & locum sui oppugnandi civibus præripuit & singulorum animos suspensos atque rerum eventu occupatos, magistro Machiavello, detinuit.

Mach. Princ. pag. 22. 37. 58. 72. 91.

§. XIII.

Militarem Ol. Cromvelli perlustravimus curam, jam ad religionem progredimur, quæ inter vincula societatis humanæ firmissimum communiter haberi solet;

solet; ideoque propugnaculum magistratus, basis omnis regiminis ac fundamentum legislationis a Platone & Plutarcho nuncupari meretur (a). Hanc quo magis fartam tectamque servare student principes boni publici amantes, tanto non ipsos se solum magis tutos præstabunt, subditos in obedientia continebunt, sed internam & externam pacem quoque firmabunt suamque felicitatem commode promovebunt. Quamdiu enim religio ex omni parte integra, salva ac illæsa permanferit, in salvo quoque civitas stabit; labante autem religione, haud raro collabascit & ipsa. Verissime igitur cecinit Palingenius:

Religio generis decus est & gloria nostri
 Quæ nos conciliat superis & jungit Olympo (b)

Absit per omnem modum, ut fictum ac simulatum numinis cultum intelligamus, qui ut ut temporariam quandam utilitatem cultoribus adferat, demta larva fucum ad ultimum prodit tamen: Omnia

enim ficta, ut verbis utar Ciceronis, tanquam flosculi decidunt, nec quidquam simulatum potest esse diuturnum (c). Et si homines, virtutis gravitate clari, simulationem detestentur & assentatoribus graviter indignentur, quanto ægrius obsecro! hypocrisin feret summus ille rerum ac cordium scrutator, qui se nunquam patitur decipi. Pessime igitur, nisi me omnia fallant, principem suum instruxit Machiavellus, simulationem & dissimulationem, etiam in rebus religionem concernentibus commendando; cum tamen principi Christiano nihil periculosius & magis detestandū sit, quam contra religionem facere quidquam, ut statum conservet & imperium stabiliat; seu, ut garrit iste impostor, „ pietatem, „ fidem & religionem semper, actionibus licet pessimis obtendere & ita se „ gerere, quasi eam sancte coleret, ut omnibus fucum faciat. „ Execrandam hanc doctrinam vix melius quisquam Ol. Cromvello calluit tamen, qui per totam

ram fere vitam larva pietatis DEUM fal-
 lere conatus est, quid mirum, si homines
 fefellerit. Certe maximus zelotes, ar-
 dentissimus religionis observator & pie-
 tatis cultor, licet nihil minus esset, ipsis
 facile videtur, qui facta ipsius religiosa,
 ne dicam superstitiosa, intimius non ri-
 mantur, sed externis se deludi patiuntur.
 Ab ipsa enim adolescentia religiosus vi-
 sus fuit: Nam, quo tempore Episcopa-
 lem inhiabat tiaram ejusque obtinendæ
 spe tumescebat, miram prætulit sancti-
 tatem: bis ad minimum de die templum
 adiit, genibusque flexis omnium arden-
 tissime orare credebatur. “Lacryma-
 batur, precabatur, poenitentiam age-
 bat, donec sub quinta costa trajecerit,
 alloquentem(e).”, Eleemosynam mendi-
 cantibus quoque large distribuit, addita
 sæpe hac admonitione: “Pro Regis &
 reipublicæ salute DEUM precamini.”
 Nec, postquam in turbida discordiarum
 aqua piscari cœpisset, ulla res tantilli
 erat momenti, quin eam a nominis di-

vini invocatione ordiretur; belle quidem hoc, si stygius angvis in herba non latuisset. Neminem nisi sacris Protestantium addictum, in numerum militum adscivit. Mane & vespere in castris preces Deo offerendas curavit. Librum precationis in usum militum ipse confecit, & peculiarem militibus Catechesmum, ejus quoque cura impressum, commendavit. Si militi ipsum adire contingerit, rationem redderet religionis suæ. Cives & commilitones ad jejunia, publicas preces ac seriam poenitentiam toties, verbis non minus, quam proprio exemplo exhortatus est, quoties vel cum adversariis confligendum, vel super re gravi aliquod consilium capiendum esset. Ubi nec oblivioni tradendum, quod Hullæ sacerdotis æque ac militis munus obiit, obsessos exhortando & prophetæ instar divinam ipsis promittendo opem, quoniam pro religione & libertate dimicandum esset. In Midlersexia cum certi convenissent delegati, qui pace ac concordia

dia inter Regem & Parlamentum sancita, tumultibus finē imponere curarent; Cromvellus, qui etiam legatione fungebatur, monuit, ne quidquam prius deliberarent, quam summi omnium Moderatoris auxilium ac gratiam implorassent. Admiratione vero dignissimum quod licet tot adessent Sacrorum ministri, consilii cujus auctor fuerat, ipse nihilominus executor exstiterit. Speciosa hæc omnia sunt, sed larva detracta foetet impietas, uti mox constabit. Ab eo tempore, quo in Anglorum manus a Scotis, certa pecuniæ numerata summa, traditus est infelix Rex & a sævissima gente non ut Rex, sed ut percussor veneficus a carcere in carcerem traductus fuit; protector ille parricida, qui ad eas miserrarum angustias redacti Regis sanguinem, quasi optimum suæ provehendæ ambitioni medicamen, sitiit, de pessima causa diffusus, sanguinolenta cogitata velamine pietatis involvere tum maxime quæsiit. Noverat enim populum Regi, ob religio-

nis, quam tentavit, mutationem, maxime infensum esse. Hinc certos judices, seu commissarios suæ factionis, qui, an reus vel insons accusati & objecti criminis esset Rex, examinarent, ipso Christi natalitio eligendos festinavit, simulans ea, quæ DEum & religionem concernerent, negotia ferias ignorare, & libertatem patriæ una cum religione pluris faciendam, quam superstitionem; ita enim ipsi audit sacratissimum hoc festum. Hoc regii sanguinis tribunali instituto, diem 9. Jan. 1649. solennem per totum regnum precibus destinavit. Quo die & ipsum singularem devotionē ostendisse, & mendicis, uti credibile, ad magnam multitudinem subordinatis, plus quā 500 Thaleros imperiales erogasse narrant. Idem quoque 26 ejusdem mensis & anni die fecisse legimus. Hæcce machinatus est noster sine exemplo Politicus, ut populo persvaderet Regem propter gloriam DEI & salutem publicam morte plectendum esse: Lataque demum atque publi-

cata iniqua iniquissimorum judicium
sententia, Rex die 30 Jan. non sine hor-
rore exterorum principum, & pene to-
rius orbis stupore securi percutitur. Quan-
tillum vero religionem & pietatem fe-
cerit Cromvellus, testatur inter alia Mu-
sarum sedes, ubi olim ipse juvenis literis
operam dedisset, Cantabrigia, quā fun-
ditus delevit, cujus omnia sacra contu-
meliose habuit, ex divorum ornamentis
partim equorum tegumenta faciens, par-
tim militibus collaria turpiter disper-
tiens. Sacraria in stabula commutavit,
ut cetera taceam, quæ fidem prorsus su-
perant, ubi aræ steterant, loca, in huma-
narum sordium receptacula convertit.
Horrendæ blasphemix, quæ larvatum
hunc hominem conscientiam & religio-
nem ludibrii instar habuisse nos dubita-
re non sinunt.

(a) Apud Grot. de jure belli & pacis p. 340.

(b) Lib. VII. (c) Lib II. Offic. Cap. XII.
p. 175. (d) Mach. Princ. p. 71. 72.

(e) Jâgers Histor. Eccl. & Civ, Lib. IX, Cap. 5.
Tom. I. p. 763,

§. XIV.

Verum uti duarum præcipue in Anglia sectarum meminimus, operæ fortassis pretium erit inquirere, cuinam harum deditus ipse fuerit profanus impostor. Certe odium acerbissimum, quo in regem Carolum & ejus clientes, puta Episcopales ferebatur, Puritanismo addictum fuisse satis superque arguit, & demum impia Puritanorum ope fundamenta jecisse tyrannidis suæ. Nihilominus, ut vir sinceræ pietatis haberetur & majorem sibi compararet famam, pro capite (a) ac patrono novæ & Puritanorum schola prorepentis sectæ, Independentium nempe, sese venditavit, qui in paucis a Presbyterianis alias differunt. Fuit alioquin Independentium secta commune sectariorum asylum & receptaculum, ubi in Anglia sese abscondiderunt Anabaptistæ, Antinomi, Antiscripturarii, Quakeri, Ranteri, Levellerii & ejus modi aliorum perditissimorum hominū colluvies (b), quorū circa dogmata dissen-

dissensiones in suam utilitatem optime
 convertere novit Ol. Cromvellus, qui ce-
 teroquin factiones, inimicitias & dissi-
 dia inter cives alere ac fovere callide sci-
 vit, quoties opportuna daretur occasio;
 ut, vel oppressis inimicis, famam nomi-
 nis sui augeret, vel dissociatis partium
 animis, ipse palmam reportaret, & tertius
 quasi interveniens tela in se invicem vi-
 brantibus servitutis suæ herile impone-
 ret jugū(c). Est hæc doctrina Machiavelli,
 erat hoc primarium politicæ Cromvelli-
 anæ principium: Proinde quamcunque
 sectam suo gaudere sensu, suoque mo-
 do sacra peragere permisit, ut diviso in
 varias sectas populo, omnis coeundi & in
 eum conjurandi facultas præriperetur.
 Et quid dicam de plurimis libris, quos,
 ut amarulenta Eridis poma, dissidii, vel
 excitandi, vel fovendi causa clam vul-
 garat. Sufficit duorum saltem memi-
 nisse, Samariæ Anglicanæ & Prothei
 Puritani: Libri, qui Vulcano consecren-
 tur certe dignissimi. In Samaria sua An-

glicana cives in Regem, quem impio I-
fraëuitarum Achabo assimilat, concitare
laborat. In Protheo aliam rursus, & pla-
ne dissonam inflat tibiam, perjurii insi-
mulando quotquot se Regis auctoritati
& Ecclesiæ Anglicanæ opponere aude-
rent: merito id quidem, sed utinam
ex animo. Sed quis non videt retia fune-
sta Regitendi, alterutro isto scripto. Dum
certo certius sibi persuadere posset Puri-
tanos & Parlamentarios hoc scriptum
indigne laturos & in Regem gravissime
exacerbatum iri, cum non nisi a Regis
cliente evulgatum suspicari possent. E-
xempla plura adducere opus non est,
cum latis constet Ol. Cromvellum, ho-
minem, Prothei instar, versatilis ingenii
fuisse & pro sua, quam unice quæsit,
privata utilitate cuicunque sectæ adhæ-
sisse.

- (a) Inde Rex Independentium quoque audit apud
Jägerum Hist. Eccl. & Civ. Lib. IX. 5. Tom. I.
pag. 763. (b) Hist. Goth. p. (c) Mach. Pr. p. 88.

§. XV.

Quamobrem dominatum suum non
bene

51

benevolentia & amore, sed metu civium quoque muniendum ivit. Cumque sibi ut Machiavellico principi h. e. Tyranno utilius duceret metui, quam amari, ideo neque, nisi deleta legitimi principis stirpe, & interfectis proceribus a cædibus & sanguine abstinuit. En genuinam causam funestissimæ Caroli cædis! Horret animus cogitatione rei! Carolus Stuartus modo tanti Regni Princeps, ut maleficus, libertatis & Religionis hostis regnique proditor vita privatur, ut locus esset parricidæ Ol. Cromvello thronum ascendendi & imperium injustissimum insontis Regis sanguine stabiliendi. Quid? quod percussorem in caput principis hæreditarii Caroli II. decollati Regis primogeniti Filii emere & exteras potestates in perniciem ejus sollicitare summo studio annitebatur. Catalogum procerum ac nobilium vi & fraude ipsius interentorum dare non vacat: Historias adfictis & dellocatos vide Hamiltonios, Montrosios, Episcopos, Barones, Comites,

plurimos alios. Et quidni lupina ista crudelitate civibus terrorem incuteret, cum exercitum circiter 25000 armatorum ex gente Anglorum & 1000 ex Scotis in illius esse potestate conspicerent, qui militares animos, nervorum instar, quo vellet, flectere optime calluit. Verum pro ut omnis ille, qui metu civium, imperium suum stabilire vult, alios etiam metuat necesse est: Sic ille cum privilegio proditor(a) formidolosus civibus, cives vehementer reformidabat, ita ut omnē curam adhiberet, ne venenoso cibo, potu vel amictu perimeretur. Hinc quindecim domi suæ cubilia pariter adornari curavit, & ne ulli, ne quidem uxori notum esset, in quonam horum pernoctaret, callide effecit (b). Commune omnium Tyrannorum malum & vitæ flagitiosæ asylum: Nempe conscientia obstrepente, quum dormire non possunt scelerati, agitant eos furia, non cogitato modo, sed imprimis consummato parricidio(c).

(a) Jagers Histor. Eccl. & Civ. Lib. IX. Cap. 5. Tom. I. p. 763. (b) Les Aventures de Télémaque p. 48.

(c) Curt. Lib. VI. p. 10.

§. XVI.

Supereſt, ut breviter diſquiramus :
 Annon Ol. Cromvellus nihil prorsus e-
 gerit in conſervationem ac utilitatē rei-
 publicæ Anglicanæ? Quod inficias adeo
 absolute ire non ſuſtinemus; cum vix ul-
 lum tam flagitioſum facinus ſit, ex quo
 non aliquid boni, ſaltem per accidens
 proveniat. Et quidni affirmandum non-
 nulla Ol. Cromvelli facinora uſui fuiſſe
 reipublicæ, licet ipſe primario ejus utili-
 tatem pro ſcopo non habuerit? Nullate-
 nus vero tanti facienda, ut a Tyrannidis
 culpa ipſum liberent, & ea, quæ a Magi-
 ſtro ſuo Machiavello didicit, ipſoque o-
 pere exſequutus eſt, excuſet. Aſt impia via
 Principem ad tyrannidem deducto, quid
 conſilii ſuggerit Machiavellus? Monet
 ut Principatum bonis legibus, bonis ar-
 mis, bonis amicis, bonis denique e-
 xemplis decoret & corroboret (a). Quæ e-
 gregie Cromvellus hoc quoque exſecu-
 tus ſit, cuilibet obvium eſt: armis enim
 felicem tota ferme Europa admirata eſt,

sicuti Paulo ante diximus. Hinc fœdera cum potentissimis Europæ principibus pepigit, imprimis cum Svecis atque Francis, unde Angliæ haud exiguum accessit robur. Memoratu quoque dignum est, literas ceu ad fœderatum suum, Gl. m. Carolum Gustavum Svethiæ Regem, Westmonasterii die 29. Junii 1658. datas, omnium ultimas esse, quibus, ut Protector, suum adposuerit nomen & exteris Principibus transmiserit. Præterea cum leges sint quasi imperiorum fulcra, quibus inniti debeant; ita necesse fuit Cromvello, mutato regiminis statu, etiam leges fundamentales, vel immutare, vel novis statutis augere, cum indole novi principatus sui, quam olim magis convenientibus. Ejusmodi sunt, inter alia mandata, edicta & constitutiones, vel instinctu, vel nomine ejus publicata: quibus, cum Monarchico imperio, Regium nomen proscripsit, Liturgiam abolevit, Ceremonias circa sacra partim innovavit, partim abrogavit; Usum alearum, tesse-

resseratum & similiū, omnemque luxum
 in victu & amictu severe cohibuit &c. U-
 tique horum pleraque laudari mereren-
 tur, nisi simulatorem Ol. Cromvellum
 auctorem habuissent, qui vel nimix se-
 ctandæ ambitionis, vel injustæ suæ do-
 minationis fulciendæ instituto pessimos
 civium mores apparenter saltem emen-
 dare studuit, ut quædam etiā laudabilis
 memoriæ suæ vestigia posteritati relin-
 queret. Patet hoc ipsum ex illa vitæ inte-
 gritate, quæ libidinosam illius, quam
 antea egerat vitam, sequuta est. Quippe
 protector factus, tantum ex satietate tæ-
 dium & fastidium eundem cepit illius
 vitæ, ut in libidinosos, sui æmulos, ut ce-
 tera omittam vitia, graviter ac læpe ca-
 pitaliter animadverteret.

(a) Mach. Pr. pag. 99.

§. XVII.

Sic levi penicillo non omnia, sed pau-
 ca tantumodo Ol Cromvelli facinora
 & Nic. Machiavelli dogmata tetigi. Me
 vero pleraque eorum, quæ de Cromvel-
 lo adduxi, Gregorio Leti, Raguenetto

Anonymo cuidam, qui in ejus gestis enucleandis sudarunt, debere lubens fateor. Uberiorem selectum facere & plura persequi, utpote qua ratione belluinum, vulpis puta & leonis ingeniū pro vicissitudine temporū atque rerū scite permiscuerit, a sententia semel pronuntiata nunquam passus sit semet dimoveri, nec ullo fortuito casu & evētu mutari, prout a Machiavello ista quoque & alia lōge plurima docentur (a), propter tenues ingenii vires, maximā, qua urgeor, temporis angustia & sumtus, quorū præcipua mihi ratio habenda sit, non licuit. Eapropter B. L. enixe rogatū cupimus, innoxii conatum benigna fronte aspicere, candide interpretari & nobiscū seria ad cœlestia fundere vota velit, ut pro summa sua benignitate imperiorum Stator & cōservator ille Summus & Justissimus protegere ac cōservare dignetur regna, respublicas, civitates & omnē denique majestātē, imperātes ac parētes singulaque singulorū ordinū membra a cōsiliis Machiavelli & artibus Cromvelli.

(a) Conf. Mach. Pr. p. 37. 70. 73. 80.